

Андрущенко О.Ю.

УДК 65.016

**АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
УКРАЇНИ. МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ**

Анотація. Наведено фактори, що визначають рівень санаційного потенціалу промислового підприємства, проаналізовано рентабельність операційної діяльності, інноваційну активність підприємств. Визначені пріоритетні напрямки промислового розвитку. Зроблено висновок, що необхідною умовою успішного функціонування підприємства є постійна розробка методів адаптації діяльності промислових підприємств до умов зовнішнього середовища.

Ключеві слова: промислове підприємство, фінансовий результат, рентабельність, інновація.

Аннотация. Приведены факторы, которые определяют уровень санационного потенциала промышленного предприятия, проанализированы рентабельность операционной деятельности, инновационная активность предприятий. Определены приоритетные направления промышленного развития. Сделан вывод, что необходимым условием успешного функционирования предприятия является постоянная разработка и внедрение методов адаптации промышленных предприятий к условиям внешней среды.

Ключевые слова: промышленное предприятие, финансовый результат, рентабельность, инновация.

Summary. Factors over, that determine the level of sanitation potential of industrial enterprise, are brought, profitability of operating activity, innovative activity of enterprises, is analysed. Priority directions of industrial development are certain. Drawn conclusion, that a necessary successful operating of enterprise condition are permanent development and introduction of methods of adaptation of industrial enterprises to the terms of environment.

Keywords: industrial enterprise, financial result, profitability, innovation

Сталий економічний розвиток країни залежить від рівня ефективності суспільного виробництва, яке безпосередньо залежить від ефективності роботи окремих підприємств. Промисловість, як одна з найбільших сфер суспільного виробництва України, відіграє значну роль у спеціалізації економіки і масштабах участі в територіальному поділі праці. Промисловість є однією з провідних галузей вітчизняної економіки, що створює фундамент науково-технічного розвитку, економічного зростання і соціального прогресу суспільства. Основні положення промислової політики знайшли втілення в Державній програмі розвитку промисловості на 2003 – 2011 роки [1]. Реалізація Програми забезпечила позитивні зрушення в технологічному, економічному і соціальному стані суспільства, сприяла розвитку промисловості. У Державній програмі розвитку промисловості України наголошено, що "метою розвитку промисловості є створення сучасного інтегрованого у світове господарство промислового комплексу, здатного в умовах інтеграції та глобалізації розв'язувати основні завдання соціально-економічного розвитку та утвердження України як високотехнологічної держави" [1]. Але вплив глобалізації, загострення конкурентної боротьби на ринках промислової продукції, особливості світових і внутрішніх економічних процесів, становлення постіндустріальних суспільств викликають труднощі у розвитку світового промислового виробництва. Не менш впливаючим на діяльність промислових підприємств є їх функціонування в сучасних умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи, коли питання забезпечення фінансової сталості підприємства набуває особливої актуальності. Галузь промислових підприємств знаходиться під впливом зовнішніх та внутрішніх несприятливих факторів, тому питання визначення економічного (в тому числі санаційного) потенціалу промислових підприємств України, їх здатності протистояти кризовим явищам, виживати в мінливих умовах є актуальним в сучасних умовах. Таким чином, стабільний економічний розвиток України буде можливим лише за умов забезпечення належного рівня потенціалу вітчизняних промислових підприємств.

Аналіз діяльності промислових підприємств проводиться у працях Замула І.В. та Іваненко В.О. [2], які аналізують обсяги виробництва промислової продукції; Голубовської О. А. [3], яка досліджує інноваційний розвиток промислових підприємств; Скалюк Р. В. [4], праці якого присвячені фінансовій результативності діяльності промислових підприємств та інші. Але, необхідний аналіз, спрямований на виявлення проблем галузі задля розробки системи оцінки спроможності та доцільності виживання промислового підприємства в сучасних умовах.

Метою статті є аналіз макроекономічних показників діяльності промислових підприємств України в останні роки.

Роль підприємства у системі економічних відносин визначається тим, що воно є одним з головних рівноправним суб'єктом економічного життя. Підприємство виступає як первинна, основна ланка народного господарства України. Зокрема, тут здійснюється процес виробництва матеріальних благ, формуються одні і виявляються інші економічні відносини, переплутуються загальнолюдські, групові й особисті інтереси. Функціонування підприємства в межах ринкового механізму передбачає створення таких умов:

- самостійності економічних об'єктів;
- економічної відповідальності за використання ресурсів;
- достатньої кількості продукції і споживачів як умови для взаємного вибору і конкуренції;
- права контрагентів (продавців і покупців) встановлювати ціни на продукцію під впливом попиту пропозиції на основі нормальної дії закону вартості.

В зазначених умовах важливе значення має здатність підприємства пристосуватися до умов господарювання та долати негативні впливи. Перед промисловими підприємствами постають задачі із забезпечення організаційно-економічної стійкості і конкурентоспроможності підприємства в умовах зовнішнього середовища, визначення резервів та шляхів укріплення ринкових позицій. Для цього необхідний безперервний і системний розвиток промислового виробництва, що безпосередньо залежить від рівня організації процесу управління такими підприємствами, своєчасності та ефективності ухвалення управлінських рішень, які основані, перш за все, на детальному аналізі діяльності підприємства.

Для визначення наявного рівня санаційної спроможності та санаційного потенціалу промислових підприємств пропонується провести аналіз факторів, які визначають їх рівень. До числа таких факторів пропонується віднести наступні: ВВП у промисловості та індекси промислової продукції, оскільки дані показники дають уявлення про реальні результати функціонування економіки промислових підприємств; обсяги реалізованої промислової продукції у динаміці та її структура, оскільки цей аналіз дозволяє виявити найбільш вагомій галузі промисловості; фінансові результати промислових підприємств до оподаткування та рентабельність операційної діяльності промислових підприємств; інноваційна активність промислових підприємств.

Можна констатувати ріст ВВП у промисловості з 2010 р. У структурному співвідношенні у цьому періоді виросла частка добувної промисловості з 19% у 2009 р. до 27,8% у 2011 р. При цьому, питома вага переробної промисловості знижується з 66,2% у 2009 р. до 58,5% у 2011 р. Але в абсолютному вимірі спостерігається ріст внутрішнього валового продукту з 2010 р. у всіх галузях промислового виробництва (рис. 1).

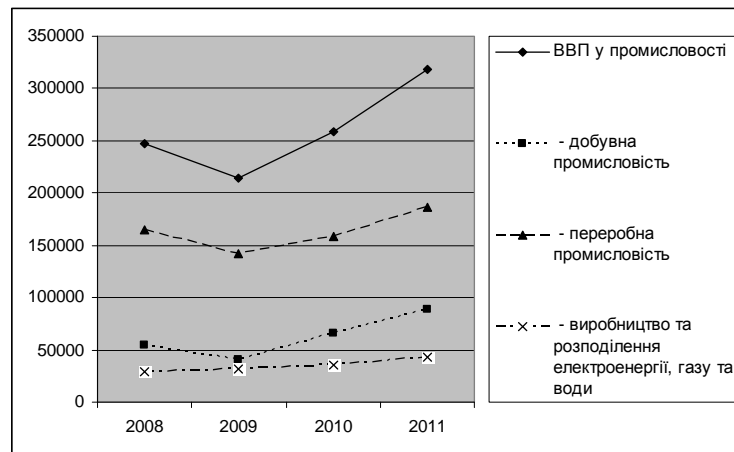

Рис. 1. ВВП промислового виробництва у 2008-2011 рр., млн. грн.

Розглянемо індекси промислової продукції у табл. 1.

Таблиця 1. Індекси промислової продукції у 2008-2012 рр. (у відсотках до попереднього періоду)

Галузь промисловості	2008	2009	2010	2011	2012
Промисловість, в т.ч.	94,8	78,1	111,2	107,6	
Добувна промисловість	95,7	89,4	103,7	107,2	
Переробна промисловість, в т.ч.	94	73,5	113,9	108,2	
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	98,2	88,9	109,5	105,3	

Джерело: за даними Державної служби статистики України [1]

Дані таблиці 1 свідчать про зниження індексу промислової продукції за всіма галузями промисловості у 2009 р. Така тенденція викликана фінансовою кризою, що супроводжувала діяльність підприємств у цей період часу. У 2010 році спостерігається ріст показника за всіма галузями промисловості, а у 2011 р. індекс промислової продукції знижується, окрім показника за добувною промисловістю, який перевищує значення останніх 4 років.

Структуру реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) за 2008-2011 роки представимо на рис. 2.

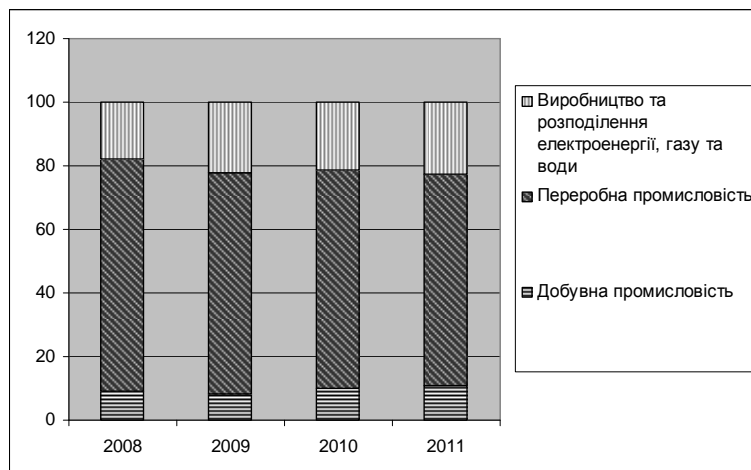

Рис. 2. Структура обсягу реалізованої промислової продукції за 2007–2011 роки

В структурі реалізованої промислової продукції України значна питома вага належить переробній промисловості – у 2007 р. році вона складає 73,9%, у 2008р. – 72,9%, у 2009 р. – 69,4%, у 2010 р. – 68,6%, у 2011 році - 66,3% від всього обсягу, а в її складі найбільш вагоме місце займає металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, машинобудування.

За сучасних умов нестабільної економічної ситуації та зростання конкуренції здобувають особливого значення показники фінансового результату промислових підприємств та відносні показники цієї категорії (рентабельності, фінансової результативності). Важливість даних характеристик розкривається через природу особливостей їхнього взаємовпливу під час здійснення господарського процесу на підприємстві. Так, фінансовий результат є основним джерелом генерування та забезпечення стабільного економічного розвитку суб'єкта господарювання, наслідки якого реалізуються, набуваючи матеріального вигляду через показник фінансового результату, який отримує підприємство за підсумками своєї господарської діяльності протягом відповідного звітного періоду.

З негативної сторони стан безпеки підприємств характеризують дані, що відображають кількість збиткових промислових підприємств України за період з 2008 по 2011 роки. Не дивлячись на те, що дані таблиці свідчать про поступове зниження на протязі 2009-2011 рр. частки збиткових підприємств, їх питома вага залишається на рівні близько 40%. Найменш збитковими є галузі машинобудування - виробництво транспортних засобів та устаткування (у 2011 році 75,9% підприємств одержали прибуток) та виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування (70,6% підприємств одержали прибуток). Динаміку питомих ваги збиткових промислових підприємств зображено на рис. 3, за яким маємо спостерігати позитивну тенденцію зниження показника.

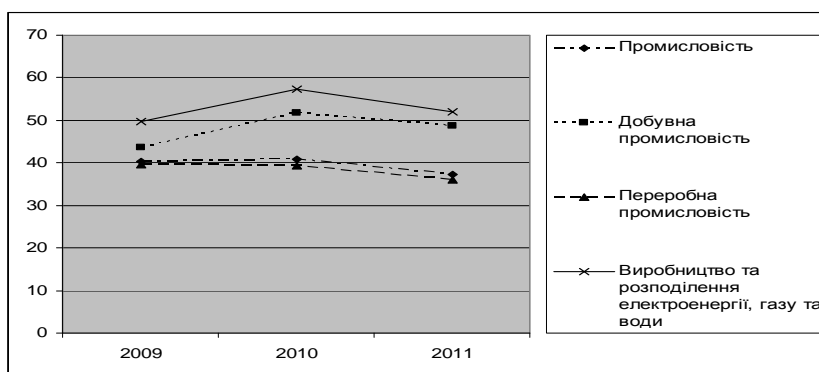

Рис. 3. Динаміка відносної кількості (%) збиткових підприємств за промисловою галуззю України

Проаналізуємо рентабельність операційної діяльності промислових підприємств у 2009-2011 рр.

Як показують дані Державної служби статистики, рентабельність операційної діяльності промислових підприємств поступово збільшується на протязі 2009-2011 рр. Так, в середньому, по промисловим підприємствам у 2011 році зафіксовано рентабельність на рівні 4,7%, тоді як у 2009 році цей показник склав 1,8%. Динаміку рентабельності операційної діяльності промислових підприємств зображено на рис. 4.

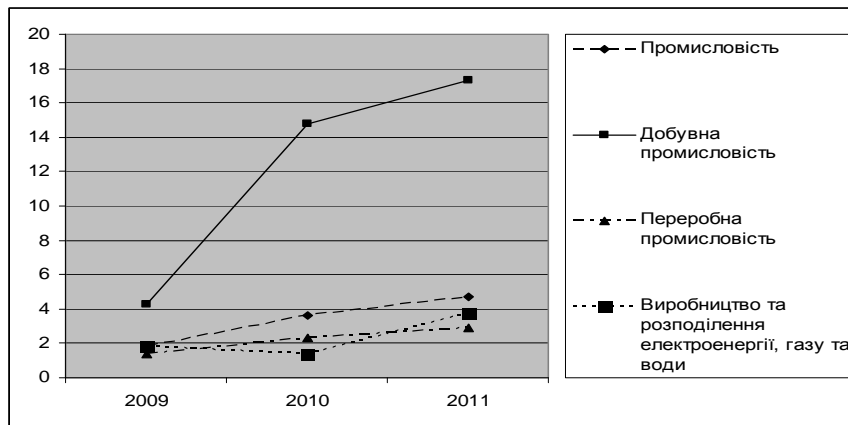

Рис. 4. Динаміка рентабельності операційної діяльності промислових підприємств у 2009-2011 рр.

Не менш важливою характеристикою промислових підприємств є їх інноваційна активність (табл. 2).

Однією з основних причин низької інноваційної активності галузі машинобудування є незначні обсяги фінансування. Так, у 2011 р. питома вага підприємств, що впроваджували інновації становить 12,8%, що нижче ніж у 2000 році. У 2011 р. впроваджено 2510 нових технологій, з них маловідходних і ресурсоощадних тільки 517, освоєно виробництво нових видів техніки – 897 одиниці. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової значно знизилася у порівнянні з 2001-2002 роком. Істотно позначається на інноваційній діяльності також зменшення кількості науковців, зниження рівня їх кваліфікації. Також негативним чинником для інноваційного розвитку машинобудування є висока вартість кредитних ресурсів (18-20 % річних), оскільки за кордоном вони становлять 3-4 %.

Таблиця 2. Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	14,8	1403	430	15323	631	
2001	14,3	1421	469	19484	610	6,8
2002	14,6	1142	430	22847	520	7,0
2003	11,5	1482	606	7416	710	5,6
2004	10,0	1727	645	3978	769	5,8
2005	8,2	1808	690	3152	657	6,5
2006	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8

Джерело: на основі даних Державної служби статистики [1]

Таким чином, в сучасних умовах постає проблема технологічного розвитку промислового виробництва. Просте відтворення технологічної структури виробництва не зможе забезпечити довгострокового економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності галузі. Тому необхідне створення сучасного, інтегрованого у світове виробництво і здатного до інноваційного розвитку промислового комплексу, стратегічною задачею якого повинне стати підвищення конкурентоспроможності економіки і забезпечення входження України до кола економічно розвинутих країн світу. Окремі заходи досягнення зазначеного стану висвітлені у концепції загальнодержавної цільової Програми розвитку промисловості України на період до 2017 року [5]. Її реалізація має відбуватись за такими пріоритетними напрямками промислового розвитку:

- оптимізація структури промислового виробництва з посиленням ролі внутрішнього ринку і прискореним розвитком наукоємних і високотехнологічних видів промислової діяльності;
- інноваційно-технологічна модернізація виробництва зі збільшенням прошарку промислових виробництв новітніх технологічних укладів з поглибленою переробкою та випуском продукції кінцевого споживання.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що необхідною умовою успішного функціонування підприємства є постійна розробка методів адаптації діяльності промислових підприємств до умов зовнішнього середовища, яке є несприятливим в теперішній час для покращення фінансової стабільності підприємств. Керівництву підприємств за допомогою методів фінансового аналізу необхідно виявляти слабкі сторони в управлінні фінансовою діяльністю підприємств, та розробляти напрямки їх усунення. Але, через недосконалість системи вимірювання та неможливість вимірювання окремих

факторів, які впливають на функціонування промислового підприємства, визначено необхідність формування методичних рекомендацій щодо оцінки потенціалу підприємства, його можливості протистояти негативному впливу та вижити в нестабільних умовах. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку конкретних показників, що дозволять підприємству оцінити рівень його санаційного потенціалу.

Джерела та література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України "Про схвалення Державної програми розвитку промисловості на 2003-2011 роки" від 28 липня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1174-2003-п>
2. Замула І. В. Аналіз обсягів виробництва промислової продукції на основі даних статистичної звітності / І. В. Замула, В. О. Іваненко // Міжнародний збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 1(19). – С. 166-173.
3. Голубовська О. А. Дослідження інноваційної активності промислових підприємств України / О. А. Голубовська // Економіка розвитку. – 2012. – №1. – С. 94-98.
4. Скалюк Р. В. Фінансова результативність діяльності промислових підприємств / Р.В. Скалюк // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 33. – С. 227-231.
5. Концепція загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України на період до 2017 року. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://industry.kmu.gov.ua>

Бабкина С.И., Погорелая Т.А.

УДК 339.923+394.912

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПАРТНЁРСТВА УКРАИНЫ И РОССИИ

***Аннотация:** в статье обосновывается тезис об объективной экономической необходимости стратегического партнёрства Украины и России. Всесторонне проанализированы его экономические аспекты и предпосылки. Исследованы факторы, сформулированы проблемы построения партнёрских отношений и пути их решения. Показана необходимость формирования новой модели стратегического партнёрства двух стран.*

***Ключевые слова:** глобализация, межрегиональные интеграционные процессы, стратегическое партнёрство, взаимодополняемость экономик, «эффект соседства», преимущества запаздывания, догоняющее развитие.*

***Анотация:** у статті обґрунтовується теза про об'єктивну економічну необхідність стратегічного партнерства України і Росії. Усебічно проаналізовані його економічні аспекти і передумови. Досліджені чинники, сформульовані проблеми побудови партнерських стосунків і шляхи їх рішення. Показана необхідність формування нової моделі стратегічного партнерства двох країн.*

***Ключові слова:** глобалізація, міжрегіональні інтеграційні процеси, стратегічне партнерство, взаємодоповнюваність економік, "ефект сусідства", переваги запізнювання, наздоганяючий розвиток.*

***Summary:** a thesis about the objective economic necessity of strategic partnership of Ukraine and Russia is grounded in the article. Economic aspects and pre-conditions are all-round analysed. Factors and the problems of construction of partner relations and ways of their decision are investigated. The necessity of forming of new model of strategic partnership of two countries is shown.*

***Key words:** globalization, interregional integration processes, strategic partnership, complementarity of economies, "effect of neighbourhood", advantage of delay, afterdevelopment going.*

Актуальность исследования. 12 июля 2012 президентами Украины и России была подписана Декларация о содержании стратегического партнёрства [1], определившая основные направления и цели сотрудничества и механизмы их реализации. Это событие стало настоящим прорывом в развитии двусторонних отношений и требует серьёзного осмысления с позиций экономической науки. До сих пор в научных и политических кругах обеих стран сотрудничество РФ и Украины рассматривалось как существенное, но вспомогательное, усиливающее позиции каждой в отношениях с Западом. Исследование партнёрства стран с позиций его экономической предопределённости теперь выходит на первый план и становится чрезвычайно актуальным.

Постановка проблемы. В изменившейся глобальной мирохозяйственной среде параллельные тенденции к фрагментации и поиску идентичности выводят на передний план региональный и субрегиональный уровни международных отношений и, в первую очередь, – проблематику партнёрства между странами с сопоставимыми задачами и условиями социально-экономического развития. В этом смысле Украина и Россия, безусловно близки, что называется, «по определению». Стартовые позиции обеих стран при вхождении в мировую экономику были существенно ослаблены, взаимная потеря рынков сбыта и возможностей беспрепятственно пользоваться совместной ресурсной базой стали факторами производственной деградации. Страны по-прежнему находятся в неустойчивом, переходном состоянии, в ситуации стратегической растерянности. Кризисная нестабильность мировой экономики и растущее внешнее давление объективно только усугубляют ситуацию. Концепция «догоняющего», навёрстывающего развития, превалирующая сегодня в обеих странах, не способствует росту национальной конкурентоспособности. Опыт реформирования показывает, что каждой ещё предстоит длительный период